

Madvalgs- håndbog

2020

Fælles frokost - mere end bare mad

Børne- og Ungdomsforvaltningen, Københavns Kommune
September 2020

Indhold

1. Indledning.....	2
Madvalget.....	2
Hvad kan du læse om i madvalgshåndbogen og hvad er formålet med den?.....	2
2. Den kommunale frokostordning og madvalget.....	3
Hvad kan vi vælge imellem?.....	3
Hvem skal træffe madvalget?	3
Anvisningsmæssig enhed	3
Følgende parter beslutter, om frokostordningen skal fravælges:	4
Regler ved afstemning blandt alle forældre	4
Hvem organiserer afstemninger blandt alle forældrene?	4
Når bestyrelsen skal træffe beslutningen.....	5
Hvem skal have besked om valget og hvornår?	5
Kan vi opdele beslutningen på vuggestuebørn og børnehavebørn?	5
Overblik over hvem der skal træffe madvalget og hvordan	6
3. Til- og fravalg indenfor madvalgsperioden	7
Fravalg i løbet af perioden. Er det muligt?	7
Frokost i nystartede institutioner/nye anvisningsmæssige enheder?	7
4. Økonomien i den kommunale fælles frokostordning	8
Hvad koster det for forældrene - fripladser og søskenderabat?	8
Hvordan er økonomien organiseret for institutionen?	8
Cateringmad - maden og økonomien	9
5. Køkkentyper og køkkenombygninger	10
Hvad må man lave af mad i de forskellige køkkentyper?	10
6. Retningslinjer for den fælles frokostordning.....	11
Nationale retningslinjer for den kommunale frokostordning	11
Kommunale målsætninger og rammer på madområdet i København?	12
7. Forældrearrangerede frokostordninger	13
8. Særligt om privatinstitutioner	13
9. Hvor kan jeg få mere information?	15

1. Indledning

Siden juli 2011 har det været forældrene der besluttede, om der skal være fælles frokost i daginstitutionen. Langt de fleste har sagt ja tak! 94 % af alle børn i daginstitutionerne i København får lige nu serveret fælles frokost. Det er en af de allerhøjeste tilvalgsprocenter i landet.

Den fælles frokost er højt prioriteret i København. Maden skal leve op til Fødevarestyrelsens officielle ernæringsanbefalinger, være mindst 90 % økologisk og leve op til en række andre krav (læs om alle kravene i afsnit 6).

I Københavns Kommune har man også besluttet, at daginstitutionerne skal give børnene morgenmad og mellemmåltider hver dag i alle daginstitutioner - også i institutioner hvor den fælles frokostordning er fravalgt - så forældrene helt slipper for madpakker.

Madvalget

Der skal være madvalg i alle daginstitutioner hvert andet år på det samme tidspunkt. Det er bestemt af loven om den fleksible frokostordning, som er en del af Dagtilbudsloven. Det betyder også, at selvom man har holdt ekstraordinært madvalg for kort tid siden eller er en nyåbnet institution, så skal der afholdes madvalg i november-december 2020.

Forældregruppen eller bestyrelsen (afhængig af institutionstype) skal ved afstemning derfor i november/december 2020 beslutte, om de ønsker at fravælge frokosten i daginstitutionen fra 1. juli 2021.

Hvad kan du læse om i madvalgshåndbogen og hvad er formålet med den?

Formålet med madvalgshåndbogen er, at klæde bestyrelser, forældreråd og ledelser på til at organisere madvalget. Du kan derfor finde alle retningslinjer for madvalget, den fælles frokostordning og alternativer til den kommunale frokostordning i denne håndbog.

På www.kk.dk/madvalg kan du finde en pjece til forældrene om madvalget oversat til arabisk, engelsk, somali, tyrkisk og urdu, albansk og polsk. Du kan også se en lille film om, hvad børnene kan få med sig ved at deltage i en fælles frokostordning - udover sund og økologisk mad.

2. Den kommunale frokostordning og madvalget

Forældrene skal høres hvert andet år. Valget her i 2020 skal finde sted i november-december 2020. Fravælges frokosten vil institutionen først kunne ophøre med frokost fra 1. juli 2021. Det sker bl.a. af hensyn til køkkenmedarbejderes opsigelsesvarsler og kontrakt med cateringleverandør.

Hvad kan vi vælge imellem?

- Kommunal frokostordning
- Ingen frokostordning – madpakke med hjemmefra

Hvis den kommunale frokostordning fravælges, er det muligt at etablere en forældrearrangeret frokostordning. Der er en række regler for forældrearrangerede frokostordninger, der skal efterleves (se afsnit 7).

Hvem skal træffe madvalget?

Hvem der skal træffe madvalget og om madvalget kan deles op på hhv. vuggestuebørn og børnehavebørn afhænger af institutionstype og køkkentype. Der skal som hovedregel træffes ét madvalg pr. "anvisningsmæssige enhed."

Anvisningsmæssig enhed

I Københavns Kommune er der institutioner, som består af flere adskilte fysiske enheder, men har *fælles anvisning* af børn til alle enheder, og institutioner der består af flere fysiske enheder, og har *separat anvisning* til hver fysisk enhed i institutionen.

Er der **separat anvisning**, betyder det, at forældrene specifikt skriver deres barn op til den pågældende fysiske enhed i institutionen eller klyngen. I institutioner med separat anvisning til de forskellige enheder ligger de fysiske enheder typisk over 1 km fra hinanden. Eksempelvis en moderinstitution på Nørrebro med en udflytterdel i Nordsjælland

Er der **fælles anvisning** til alle dele af institutionen ved forældrene ved opskrivningen ikke i hvilken fysisk enhed i institutionen, barnet kommer til at have sin daglige gang. I institutioner med fælles anvisning til de forskellige fysiske enheder, må enhederne maksimalt ligge 1 km fra hinanden. Består institutionen kun af én vuggestuedel og én børnehavedel, vil der oftest være fælles anvisning til de to dele af institutionen. I køkkentypeoversigten kan du også se, om jeres institution har flere IS-numre = består af flere anvisningsmæssige enheder.

Følgende parter beslutter, om frokostordningen skal fravælges:

Kommunale institutioner

- Et simpelt flertal af forældrene i hver anvisningsmæssig enhed.

Selvejende institutioner

Institutioner som består af én anvisningsmæssig enhed:

- Selvejende institutioner i *netværk* → bestyrelsen (er der tostrengt bestyrelsesmodel træffes beslutningen af den bestyrelse, der har forældre flertal)
- Selvejende institutioner i *klynger* → et simpelt flertal af forældrene i hver anvisningsmæssig enhed

Institutioner der består af flere anvisningsmæssige enheder med separat anvisning til hver enhed:

- Selvejende der består af flere enheder med separat anvisning til hver enhed → et simpelt flertal af forældrene i hver anvisningsmæssig enhed.

Regler ved afstemning blandt alle forældre

Ved afstemninger blandt alle forældre gælder følgende regler:

- Der skal foregå én afstemning pr. anvisningsmæssige enhed (se dog afsnit om eventuel mulighed for at opdele beslutningen på vuggestuebørn og børnehalebørn).
- Ét barn giver ret til én stemme.
- **Stemmer du ikke, tæller det som en ja-stemme til mad! Det er bestemt i Dagtilbudsloven**

Hvem organiserer afstemninger blandt alle forældrene?

I kommunale institutioner er det *forældrerådet* der organiserer madvalget/afstemningen i forældregruppen.

I de selvejende institutioner der består af flere anvisningsmæssige enheder og hvor der derfor også skal være afstemninger blandt alle forældre, er det *bestyrelsen* der organiserer madvalget/afstemningen i forældregruppen.

Når bestyrelsen skal træffe beslutningen

I de selvejende institutioner, der kun består af én anvisningsmæssig enhed, har bestyrelsen kompetencen til at træffe beslutningen.

I selvejende institutioner med *tostrøget* bestyrelsesmodel, hvor det er bestyrelsen der skal træffe beslutningen, er det den bestyrelse der har forældreflertal, der træffer beslutningen.

Det skal understreges, at det er den bestyrelse der sidder ultimo december 2020, der har kompetence til at træffe beslutningen.

Hvem skal have besked om valget og hvornår?

Senest 31. december 2020 skal Børne- og Ungdomsforvaltningen have modtaget besked, uanset om forældrene har valgt den kommunale frokostordning fra eller ej. Lederen af institutionen modtager i oktober, via ugepakken, et elektronisk link, som skal bruges til at give Forvaltningen besked om, hvorvidt børnene skal have fælles frokost efter 1. juli 2021. Der skal ikke gives besked på anden vis.

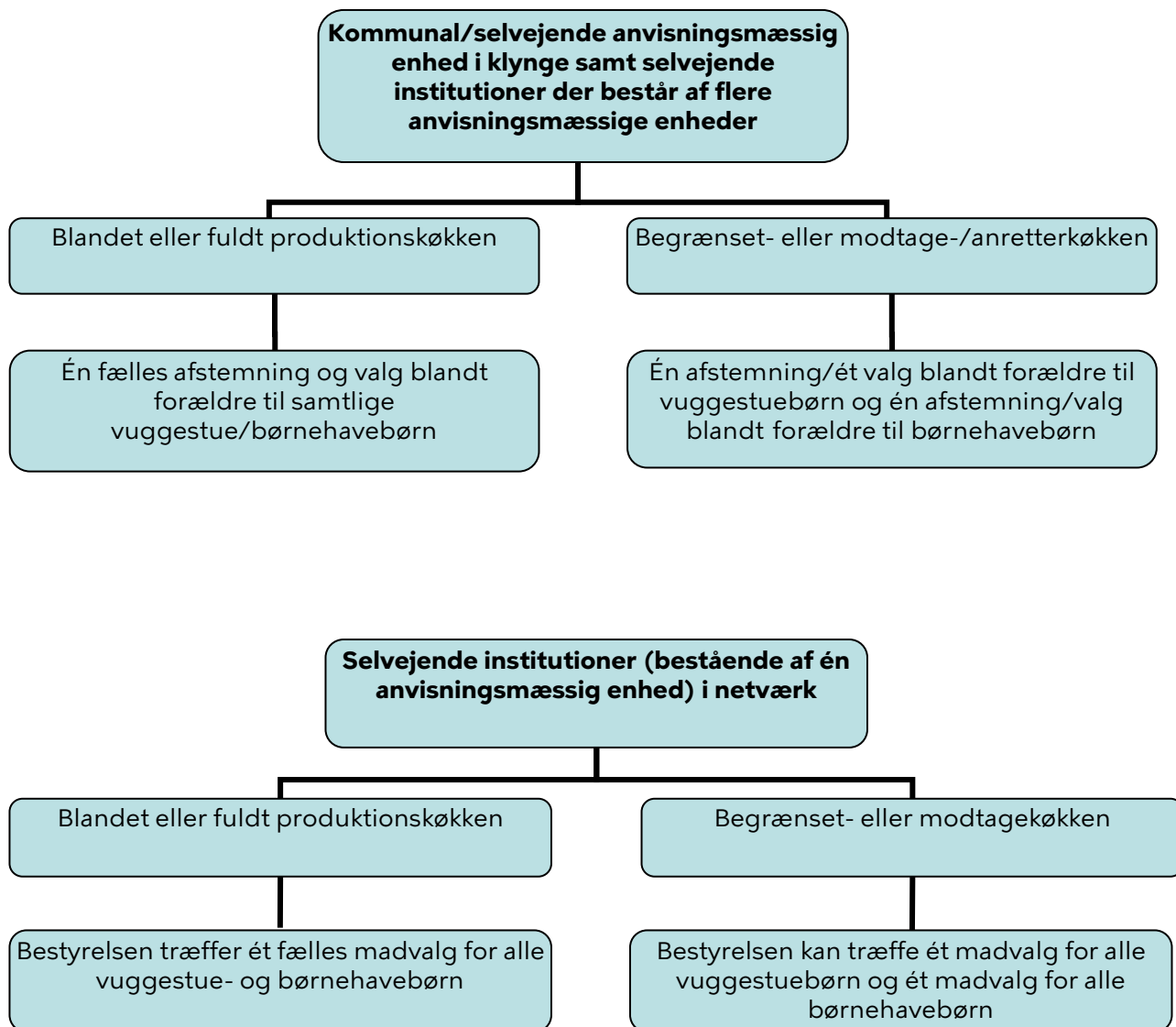
Kan vi opdele beslutningen på vuggestuebørn og børnehavebørn?

Køkkenerne i daginstitutionerne er kategoriseret i forskellige typer:

- I anvisningsmæssige enheder kategoriseret som havende **fulde eller blandede produktionskøkkener** til alle børn, skal der træffes en samlet beslutning for vuggestue- og børnehavebørn. Bestyrelsen kan altså ikke vælge, at der f.eks. skal være frokost til vuggestuebørnene, men ikke til børnehavebørnene.
- I anvisningsmæssige enheder kategoriseret som havende **begrænsede køkkener** eller **modtagekøkkener** til alle eller en del af børnene, kan der træffes én beslutning for vuggestuebørn og en anden beslutning for børnehavebørn.

Husk at der tilføres ekstra økonomi til institutionen, hvis det er nødvendigt at producere frokosten i 2 køkkener (se afsnit 4 om økonomi).

Overblik over hvem der skal træffe madvalget og hvordan

3. Til- og fravalg indenfor madvalgsperioden

Fravalg i løbet af perioden. Er det muligt?

Det ordinære madvalg gælder 2 år. Kun hvis køkkenforholdene forringes væsentligt kan valget omgøres. Det kan eksempelvis være, hvis en institution, der selv laver mad, flytter i nødinstitution i en periode, hvor der ikke kan laves mad. Det er de forældre, der ved det ordinære madvalg har kompetencen til at træffe madvalget, der i sådanne tilfælde beslutter, om madvalget skal ændres. Opsigelsesvarsler for køkkenmedarbejder/cateringfirma skal respekteres.

Frokost i nystartede institutioner/nye anvisningsmæssige enheder?

Alle nye institutioner/anvisningsmæssige enheder starter som udgangspunkt op med frokost. Det skyldes, at der jf. Dagtilbudsloven er frokost i alle daginstitutioner, hvor forældrene ikke har fravalgt frokosten. I nystartede daginstitutioner er der endvidere ikke en forældregruppe, der kan fravælge frokosten.

Først når forældregruppen ved det almindelige 2-årige madvalg skal tage stilling til, om de fortsat vil have en frokostordning - kan ordningen fravælges. Husk at der skal afholdes madvalg i november/december i alle nystartede institutioner - uanset hvornår institutionen startede op.

Københavns Kommune ser sund frokost i daginstitutioner som vigtig for børnenes maddannelse, sundhed og læring. I Københavns Kommune etableres nybyggede/nyindrettede institutioner eller enheder derfor som udgangspunkt med produktionskøkken. Pavilloner/ nødinstitutioner og lignende, hvor institutionerne kan være huset midlertidigt, vil som udgangspunkt kun have faciliteter til at modtage færdiglavet mad udefra.

Frokost i institutioner der udvides

For institutioner der udvides med nye børnegrupper og/eller fysiske enheder er der følgende retningslinjer:

1) Er der fælles frokost i den eksisterende del af institutionen, skal der være fælles frokost i den nye del af institutionen, uanset om der er separat anvisning eller ej.

2) Serveres der *ikke* fælles frokost i den eksisterende del af institutionen, og er der separat anvisning til den nye del af institutionen, skal der serveres fælles frokost i den nye del af institutionen. Frokostordningen kan først fravælges ved næste ordinære madvalg (det madvalg der finder sted hvert andet år i alle kommunens daginstitutioner).

4. Økonomien i den kommunale fælles frokostordning

Hvad koster det for forældrene - fripladser og søskenderabat?

Forældrebetalingen for frokost i 2021 er endnu ikke vedtaget politisk, men forventes at ligge på niveau med forældrebetalingen i 2020. Når forældrebetalingen for frokost er vedtaget kan taksterne findes på <https://www.kk.dk/indhold/priser-og-tilskud-til-plads-i-boernehave> og/eller <https://www.kk.dk/indhold/priser-og-tilskud-til-plads-i-vuggestue-og-dagpleje>.

Forældre med fuld/delvis friplads eller søskenderabat betaler fortsat ikke/eller betaler nedsat pris for frokostmåltidet.

Hvordan er økonomien organiseret for institutionen?

- Institutionen må jf. Dagtilbudsloven ikke bruge de tildelte midler til frokost på andre ting end frokost, så som fx legetøj eller udflugter! Institutionen må godt vælge at bruge flere midler til frokost end tildelt.
- De midler institutionen tilføres til frokost dækker alle udgifter. Institutionen skal altså ikke selv bidrage med midler.
- Fravælges frokost, tilføres institutionen heller ikke midler til frokost. Institutionen kan altså ikke spare penge ved at fravælge frokost.
- Alle institutioner, der selv laver frokost, får et grundbeløb pr. frokostproducerende køkken og et beløb pr. barn - så der også kan laves mad også i små institutioner og i institutioner hvor der skal laves frokost i flere køkkener.
- Cateringinstitutioner får et fast beløb pr. barn, der dækker den fulde udgift til frokosten.

Cateringmad – maden og økonomien

Institutioner der ikke selv kan producere frokost, kan modtage cateringmad via kommunens leverandør Foodsource. Maden er frisklavet og minimum 90 % økologisk. Maden leveres helt færdiglavet til institutionen dagligt.

Cateringmad er lidt dyrere end egenproduceret mad for kommunen – men ikke for institutionerne og forældrene. Institutioner med behov for cateringmad får tilført ekstra midler til maden og timer til anretning af maden.

Du kan læse mere om cateringmaden på leverandørens hjemmeside:
www.foodsource.dk

5. Køkkentyper og køkkenombygninger

Hvad må man lave af mad i de forskellige køkkentyper?

Alle køkkener i daginstitutionerne i København er blevet kategoriseret efter om/hvor meget mad, der må tilberedes i køkkenet. Det er vigtigt at respektere disse begrænsninger. Både så institutionen ikke får et påbud eller en bøde fra fødevarermyndighederne og for at køkkenmedarbejderen har rimelige arbejdsvilkår. Det kan være urimeligt at kræve af køkkenmedarbejderen, at hun laver mere komplicerede retter eller varm mad til alle børn i et blandet produktionskøkken eller i et begrænset køkken. Her skal der tages hensyn til, at der for eksempel kan være begrænset kapacitet i forhold til kogeplader, ovn, opvask eller bordplads

- **Modtagekøkken:** Der modtages kold eller varm mad udefra dagligt. Maden skal spises umiddelbart efter modtagelsen. Maden må gerne ompakkes/anrettes i skåle/på fade.
- **Køkken med begrænset tilvirkning:** Der kan modtages mad udefra som ved anretterkøkkenet. Endvidere må der i køkkenet laves retter, hvori der ikke indgår rå animalske produkter og grøntsager med jord på. Der vil være eksempelvis ret begrænset bordplads, ovn og/eller kogepladepkapacitet.
- **Køkken med blandet produktion:** Køkkenet er et produktionskøkken, hvor der ikke er kapacitet til at lave egenproduceret varmt mad til alle børn dagligt. Nogle børn skal derfor have smør-selv-mad eller der skal laves lettere retter eller anvendes halvfabrikata i en vis udstrækning. Der vil være begrænset bordplads, ovn og/eller kogepladepkapacitet etc
- **Produktionskøkken:** Der kan laves egenproduceret varm og kold mad til alle børn dagligt.

6. Retningslinjer for den fælles frokostordning

Her kan du læse om de nationale retningslinjer der er bestemt af Dagtilbudsloven og om, hvordan loven er udmøntet i København og hvilke øvrige rammer der er for mad i daginstitutioner i Københavns Kommune.

Nationale retningslinjer for den kommunale frokostordning

Frokost alle hverdage året rundt

- Kommunen skal tilbyde sund frokost i alle daginstitutioner, hvor forældrene ikke har fravalgt den fælles frokostordning.
- Der skal tilbydes frokost alle hverdage året rundt i kommunale, selvejende og private daginstitutioner. Det betyder, at institutionen ikke må bede forældrene tage madpakker med – eksempelvis i sommerferieperioden, hvis institutionen skal på tur, eller hvis køkkenmedarbejderen er på ferie eller kursus.

Sund frokost

- Frokosten skal overholde de til enhver tid gældende officielle ernæringsanbefalinger fra Fødevarestyrelsen (se evt. www.altomkost.dk).

Fravalg

- Bestyrelsen/den samlede forældregruppe kan fravælge tilbuddet om en fælles frokostordning ved de madvalg som kommunen skal afholde med maksimalt 2 års mellemrum.

Fritagelse ved sygdom der kræver specialkost

- Et barn kan fritages fra det sunde frokostmåltid, hvis barnet har en lægedokumenteret allergi eller anden sygdom, som kræver en specialkost, som kommunen ikke på forsvarlig vis kan tilbyde.

Frokosttakst, tilskud til børn med friplads og søskenderabat

- For at sikre, at forældrenes fravalg træffes på et oplyst grundlag, skal kommunalbestyrelsen, forud for forældrenes eventuelle beslutning om fravalg af et sundt frokostmåltid, oplyse forældrene om kommunens forventede takst for et sundt frokostmåltid.

- Forældre hvis børn har hel/delvis friplads eller søskenderabat får samme procentvise prisnedsættelse på frokosten som på den øvrige forældrebetaling.

Forældrearrangerede frokostordninger

Er den kommunale frokostordning fravalgt, kan en gruppe forældre vælge at oprette en forældrearrangeret frokostordning. Læs mere om retningslinjerne herfor i Københavns Kommune i afsnit 7.

Kommunale målsætninger og rammer på madområdet i København?

Obligatorisk morgenmad og mellemmåltider i alle daginstitutioner

- I alle daginstitutioner (også dem der har fravalgt frokost) er der krav om, at der serveres morgenmad til tidligt fremmødte børn samt alle de mellemmåltider, som børnene har behov for, mens de er i daginstitution (Budgetforlig for 2010 og 2011). Institutionen må ikke bede forældrene om at tage morgenmad eller mellemmåltider med til sit barn! Heller ikke selvom der kun er tale om enkelte dage og heller ikke selvom bestyrelse/forældrebestyrelse har besluttet, at der er ok, og at der evt. sørges for mad til børn af de forældre, der ikke ønsker at medbringe maden til deres barn.

Dem der kan, skal selv producere maden

- Daginstitutionerne skal udnytte deres lokale køkkenkapacitet, så der opnås den højeste grad af egenproduktion i daginstitutionerne. Dvs. at institutioner med et produktionskøkken eller blandet produktionskøkken som udgangspunkt ikke kan få leveret mad udefra. Institutioner med begrænset køkken eller modtage-/anretterkøkken kan få leveret frisklavet mad udefra (BUU 25. februar 2009).

Varm mad mindst et par gange om ugen

- Der skal serveres varm mad mindst et par gange om ugen i de institutioner, hvor det er muligt (BUU 11. marts 2009).

Økologisk mad

- Københavns Kommune har krav om, at 90 % af den mad der serveres i kommunens køkkener og kantiner, skal være økologisk.

Vegetarmad

- Der skal tilbydes lacto-ovo-vegetarisk mad, dvs. mad uden fisk og kød men med æg og mælk (BUU 11. marts 2009).

Diætkost til børn med allergi

- Der skal tilbydes ægge- og mælkefri diætmat til børn med disse allergier i de daginstitutioner, der selv producerer maden.
- Børn, der ikke kan tilbydes forsvarlig diætkost, fritages for betaling mod lægeerklæring underskrevet af en pædiater (børnelæge på hospitalsafdeling eller praktiserende børnelæge). Det er ikke tilstrækkeligt, at egen læge har underskrevet lægeerklæringen (BUU 30. september 2009).
- Du kan du finde en blanket, der skal udfyldes ved ansøgning om diætmat/fritagelse for betaling på opgaveportalen.

Frokostbetalingen ligger udenfor den almindelige daginstitutionstakst

- Betaling for frokost ligger udenfor taksten i Københavns Kommune. Det betyder, at det er forældregruppen i den enkelte daginstitution der beslutter, om der skal serveres frokost – og at forældrene betaler den fulde pris for frokosten (Budgetforlig 2011). Se også afsnit om rammer for madvalg.

7. Forældrearrangerede frokostordninger

Hvis bestyrelsen/forældrene i en institution har fravalgt en kommunal frokostordning, er det muligt at oprette en forældrearrangeret frokostordning, dog tidligt fra den dato hvor den kommunale ordning er ophørt, dvs. typisk fra 1. juli 2017.

Det skal understreges, at det er forældrene der skal administrere ordningen, herunder opkræve betaling. Leder og personale må ikke. Der er også en række andre krav til de forældrearrangerede frokostordning. Ordningen skal fx gælde alle hverdage året rundt (men enkelte undtagelser), der er en max. pris og der er regler for udtræden af ordningen og til hygiejne. Der gives fripladstilskud men ikke søskenderabat til forældrearrangerede frokostordninger.

8. Særligt om privatinstitutioner

I privatinstitutioner er det et simpelt flertal af forældrene, der beslutter, om frokosten skal fravælges. Forældrene har én stemme pr. barn de har i institutionen. Forældrene skal have mulighed for at fravælge maden mindst hvert andet år og ikke oftere end en gang om året.

Privatinstitutioner skal fastlægge og offentliggøre retningslinjer for forældrenes eventuelle fravalg af frokosten og procedure for forældrenes tilbagemelding til institutionen. Privatinstitutionen skal også fastlægge opsigelsesfristen for forældrenes fravalg (max. 6 måneder).

Privatinstitutioner tildeles ikke midler fra kommunen til frokost. Dvs. at institutionen skal opkræve betaling for frokosten direkte fra forældrene.

Fravælger et simpelt flertal af forældrene ikke frokost, kan institutionen opkræve forældrene for frokost. Institutionen skal selv opkræve betaling herfor.

En privatinstitution kan selv beslutte, hvor meget et frokostmåltid skal koste forældrene. Der er således ingen maksimumpris.

9. Hvor kan jeg få mere information?

Hjemmeside

På www.kk.dk/madvalg kan du finde en pjece til forældrene om madvalget oversat til arabisk, engelsk, somali, tyrkisk, urdu, polsk og albansk.

Opgaveportalen (ledere)

Ledere kan finde mere info på opgaveportalen på kommunens intranet under "madvalg".

Rådgivning fra Børne- og Ungdomsforvaltningen

Fagligt Center i Børne- og Ungdomsforvaltningen svarer på spørgsmål om rammer og regler omkring frokostordningen og madvalget. Skriv til fac@buf.kk.dk

Rådgivning fra Meyers Madhus

Meyers Madhus tilbyder rådgivning med fokus på de blødere aspekter af madvalget. Meyers Madhus holder gerne oplæg på forældremøder.

Tlf. 26 77 31 13

mail: raadgivning-kk@meyers.dk

Foodsource – kommunens leverandør af cateringmad

Foodsource leverer mad til kommunale og selvejende institutioner der ikke har eget køkken. Maden er ernæringsberegnet, så den passer til vuggestue- og børnehavebørn og min 90 % økologisk.

Hvis din institution har lyst til at høre mere om Foodsource og den mad de laver til børnene, så ring til Foodsource på 41 81 80 10.

Foodsource svarer på spørgsmål fra ledere, pædagoger, forældre og andre interesserede. Foodsource kommer også gerne ud og deltager i forældremøder, eller personalemøder, hvor madvalget er på dagsordenen. Du kan læse mere om Foodsource på www.foodsource.dk